

Στα πρόθυρα της Χάγης το 2003

Αθήνα και Αγκυρα είχαν καταλήξει σε κείμενο συνυποσχετικού, αλλά η συμφωνία ναυάγησε την τελευταία στιγμή

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΛΥΓΕΡΟΥ

Ήταν, ίσως, το πιο καλοφυλαγμένο μυστικό. Έχουν περάσει αρκετά χρόνια από την έναρξη των ελληνοτουρκικών διερευνητικών επαφών μεταξύ των πολιτικών διευθυντών των δύο υπουργείων Εξωτερικών και δεν είχε διαρρεύσει το παραμικρό για το τεράστιο υλικό που έχει συγκεντρωθεί από τους 34 γύρους των άτυπων διμερών διαπραγματεύσεων. Η «Κ» αποκαλύπτει σήμερα ότι την άνοιξη του 2003 οι δύο πλευρές έφθασαν σε συμφωνία για την παραπομπή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, η οποία ναυάγησε την τελευταία στιγμή για λόγους που περιγράφονται παρακάτω.

Η υφαλοκρηπίδα

As πάρουμε, όμως, τα πράγματα από την αρχή, όταν ξεκίνησαν οι διερευνητικές συνομιλίες στην αρχή της δεκαετίας. Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, ο πρέσβης Αναστάσιος Σκοπελίτης έθεσε από νωρίς το ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, προτείνοντας την παραπομπή στη

Ο Τούρκος διαπραγματευτής Ουγούρ Ζιγιάλ ζήτησε «συνεκτική εκμετάλλευση» σε περιοχές του Βορείου Αιγαίου που βρίσκονται δυτικά των ελληνικών νησιών.

με την υφαλοκρηπίδα. Εάν τα κατάφερναν, θα την αποτύπωναν σ' ένα συνυποσχετικό, το οποίο και θα καθοδηγούσε το Δικαστήριο σε μια σχεδόν προκαθορισμένη απόφαση. Με τη σφραγίδα της Χάγης, η συμφωνία τους θα περνούσε ευκολότερα στην κοινή γνώμη.

Κοιτάσματα πετρελαίου

Ο Ουγούρ Ζιγιάλ εμφανίσθηκε ευέλκτος όσον αφορά το ποσοστό που δικαιούται η Τουρκία στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου. As σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τους ελληνικούς υπολογισμούς, το ποσοστό αυτό είναι περίπου 18%, ενώ σύμφωνα με τους τουρκικούς υπολογισμούς 23%. Για την Αγκυρα, το κρίσιμο ζήτημα ήταν να εφαρμοσθεί η αρχή της «συνεκτικής εκμετάλλευσης». Με το επιχείρημα ότι η διάσπαρτη υφαλοκρηπίδα

στο ανατολικό Αιγαίο δεν είναι πρακτικά εκμεταλλεύσιμη, ζήτησε να της δοθεί συγκεκριμένη.

Και μάλιστα στο βόρειο Αιγαίο, όπου υπάρχουν εκτεταμένα διεθνή ύδατα κι αντίστοιχη υφαλοκρηπίδα. As σημειωθεί ότι σ' εκείνη τη θαλάσσια περιοχή πιθανό

νολογείται βασιμώς η ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου. Η περιοχή ορίζεται (πάντα στα διεθνή ύδατα) από το Άγιον Όρος και τη Σιθωνία, τη Σκύρο, τη νησίδα Καλόγεροι (δυτικά της Χίου), τη Λέσβο και τον Άγιο Ευστράτιο. Ο Ουγούρ Ζιγιάλ, επικαλούμενος την ανάγκη της «συνεκτικής εκμετάλλευσης», πρότεινε η υφαλοκρηπίδα αυτής της περιοχής ή να μοιρασθεί μεταξύ των δύο χωρών ή να αποτελέσει αντικείμενο συνεκμε-

Από τις αρχές της δεκαετίας που διανύουμε, οπότε άρχισαν οι διερευνητικές επαφές μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε διπλωματικό επίπεδο προκειμένου να επιχειρηθεί εξεύρεση λύσης σε θέματα που χωρίζουν τις δύο χώρες, έχουν διεξαχθεί 34 γύροι άτυπων συνομιλιών.

τάλλευσης, σύμφωνα πάντα με προκαθορισμένα ποσοστά.

Το συνυποσχετικό

Όπως επισφαιμούν ανώτατοι διπλωματικοί κύκλοι, πάγιος στόχος της Τουρκίας, όχι μόνο για οικονομικούς, αλλά και για γεωπολιτικούς λόγους, ήταν και παραμένει να αποκτήσει υφα-

λοκρηπίδα στα δυτικά των ελληνικών νησιών Λήμνου, Λέσβου και Χίου και κατά μία έννοια να τα εγκλωβίσει. Η πρόταση Ζιγιάλ ζήτησε να καθοδηγηθεί το Διεθνές Δικαστήριο προς μια τέτοια απόφαση, η οποία θα ρύθμιζε το συγκεκριμένο ζήτημα, αλλά δεν θα έκλεινε το ελληνοτουρκικό μέτωπο.

Αυτό κατέστη πρόδηλο την άνοιξη

του 2003, στην 27η συνάντηση των δύο πολιτικών διευθυντών. Τότε, οι άτυπες διαπραγματεύσεις για τη συνομογραφία συνυποσχετικού με σκοπό την παραπομπή στη Χάγη είχαν ολοκληρωθεί επιτυχώς. Οι δύο πλευρές ζήτησαν από το Διεθνές Δικαστήριο να οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα. As σημειωθεί ότι μέχρι τότε η Ελλάδα

δεν ζήτησε χωρικά οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, αλλά ορισμένων περιοχών της. Και πιο συγκεκριμένα, στη θαλάσσια προέκταση της συνοριακής γραμμής στον Έβρο και στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου και των μικρασιατικών παραλιών. Συγκρινόμενο μ' αυτή την πάγια θέση, το συνυποσχετικό εκείνο συνιστούσε μια μεγάλη ελληνική υποχώρηση. Σ' αυτό, επίσης, αναφερόταν ρητά ότι οι δύο πλευρές συναινούσαν να επιλυθούν από το Διεθνές Δικαστήριο και όλα τα «παρεμπόδιμα ζητήματα». As σημειωθεί ότι η Αθήνα δεν έθεσε θέμα στην Αγκυρα να αναγνωρίσει τη γενική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

Όταν ο Αναστάσιος Σκοπελίτης είχε ζητήσει διευκρινίσεις για το ποια είναι τα παρεμπόδιμα ζητήματα, ο συνομιλητής του είχε αποφύγει να τα κατονομάσει, δηλώνοντας γενικώς ότι η Αγκυρα θα έχει το δικαίωμα να θέσει όποιο ζήτημα αυτή νομίζει. Και βεβαίως το Δικαστήριο θα κρίνει εάν αυτά που θα τεθούν από την τουρκική πλευρά είναι ή όχι παρεμπόδιμα. Ο Τούρκος πρέσβης, μάλιστα, αποσφύηνσε ότι η χώρα του θα διατηρήσει ακεραίες τις θέσεις της, εάν το Δικαστήριο τα κρίνει μη παρεμπόδιμα και αρνηθεί να γνωμοδοτήσει επί της ουσίας.

Η ελληνική ολιγογρία, οι «γκρίζες ζώνες» και... τα παρεμπόδιμα

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, είναι κρίσιμο να αναφερθεί, συναρτάται ευθέως με το εύρος των χωρικών υδάτων. Γι' αυτό και ο πρέσβης Αναστάσιος Σκοπελίτης έθεσε από νωρίς το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια. Η αντίδραση του Ουγούρ Ζιγιάλ ήταν ότι δεν μπορεί να συζητήσει αυτό το ζήτημα, επειδή υπάρχει η απόφαση της τουρκικής Εθνοσυνέλευσης πως μια τέτοια ενέργεια αποτελεί αμα πολεμου.

Αρκετά αργότερα, όμως, κυρίως με πρωτοβουλία της ελληνικής πλευράς, συζητήθηκαν διάφορες προτάσεις, κοινός παρανομαστής των οποίων ήταν το εύρος των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο να ποικίλλει από έξι μέχρι δώδεκα μίλια. Σε λίγες περιοχές, κυρίως στο βορειοδυτικό Αιγαίο, όπου η επέκταση δεν επηρεάζει τις τουρκικές διεκδικήσεις, θα εφαρμοζόταν ο κανόνας των 12 μιλίων. Στο νότιο και κυρίως στο ανατολικό Αιγαίο, όμως, όπου η επέκταση επηρεάζει και το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας και το εύρος του διεθνούς ενωριού χώρου που χρησιμοποιούν τα τουρκικά μαχητικά, τα ελληνικά χωρικά ύδατα θα παρέμεναν στα έξι μίλια,

χωρίς βεβαίως να υπάρχει δυνατότητα μελλοντικής επέκτασης.

Σύμφωνα πάντα με αξιόπιστες πληροφορίες, η φόρμουλα αυτή αποτέλεσε αντικείμενο και των πιο πρόσφατων διερευνητικών επαφών. Συζητήθηκε, μάλιστα, και μεταξύ των κ. Κώστα Χρημανήλ και Ταγίρ Ερντογάν, αλλά ενώ αρχικά υπήρχαν ενδείξεις ότι η Αγκυρα θα προχωρούσε την διαπραγμάτευση προς αυτή την κατεύθυνση, τελικώς δεν έγινε.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η Αθήνα έχει επιδείξει μια απαρόδεκτη ολιγογρία. Υπενθυμίζουμε ότι η Τουρκία έχει και στο Εύξεινο Πόντο και στη Μεσόγειο χωρικά ύδατα 12 μιλίων. Αλλά και στο Αιγαίο, όπου για προφανείς λόγους έχει έξι μίλια, εφαρμόσει τον κανόνα των «ευθειών γραμμών βάσης». Σύμφωνα μ' αυτόν, μια χώρα έχει νόμιμο δικαίωμα να κλείσει κόλπους που έχουν άνοιγμα μέχρι 24 μίλια. Δεν είναι μόνο ότι το εσωτερικό τους θεωρείται επικράτεια. Είναι και ότι τα χωρικά ύδατα υπολογίζονται από το άνοιγμά του και πέρα.

Η Ελλάδα συνεχίζει ανεξήγητα να ακολουθεί τον κανό-

να της ακτογραμμής, που έχει εγκαταλειφθεί ως ασύμφορος απ' όλες τις άλλες χώρες. Εάν υιοθετούσε τις «ευθείες γραμμές βάσης», για τις οποίες δεν έχει εκφραστεί καμία αντίρρηση από πουθενά, θα αύξανε σημαντικά την έκταση των χωρικών της υδάτων, χωρίς να επεκτείνει το εύρος τους.

Σε ό,τι αφορά τις «γκρίζες ζώνες», στην Αθήνα εκτιμούν ότι η τουρκική πλευρά θα έθετε το θέμα σαν παρεμπόδιμα, με το επιχείρημα ότι για να καραζέι το οριο της υφαλοκρηπίδας, το Διεθνές Δικαστήριο πρέπει να γνωρίζει σε ποια χώρα ανήκουν οι διάφορες νησίδες. Δεν απέκλειαν όμως να το έθετε με τέτοιο τρόπο, που θα της επέτρεπε να τη χρησιμοποιήσει σαν μοχλό πίεσης και στο μέλλον.

As σημειωθεί ότι ο Ουγούρ Ζιγιάλ είχε εμφανισθεί ευέλκτος σ' αυτό το θέμα, το οποίο συζητήθηκε αρκετές φορές κατά τη διάρκεια των άτυπων διαπραγματεύσεων. Αν και ποτέ επί της ουσίας δεν έκανε βήμα πίσω, άφηνε να εννοηθεί, χωρίς όμως να δεσμεύεται, ότι σε περίπτωση συμφωνίας, η Αγκυρα δεν θα έπαιζε δυνατό αυτό το χαρτί.

Η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο

Στον πρόσφατο δημόσιο διάλογο για τη δικαστική επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών (της Χάγης), θα ήθελα να συνεισφέρω με τις ακόλουθες σκέψεις.

Δύο είναι οι κεντρικοί άξονες γύρω από τους οποίους πρέπει να κινηθεί ο προβλημα-

ΤΗΣ ΧΑΡΤΙΝΗΣ ΔΙΠΛΑΣ
Καθηγήτριας Διεθνούς Δικαίου
στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

τισμός της ελληνικής πλευράς. Ο πρώτος αναφέρεται σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την επιλογή των διαφορών που θα έπρεπε να αχθούν στο Δικαστήριο, με τον τρόπο της υπαγωγής τους σ' αυτό (συνυποσχετικό ή μονομερής προσφυγή), τέλος με την επιλογή του κατάλληλου οργάνου επίλυσης (Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή άλλο forum). Ο δεύτερος επικεντρώνεται σε ζητήματα ουσίας.

Είναι κοινός τόπος ότι κάθε δική εγκυμονεί κινδύνους και κανένας διάδικος δεν μπορεί να είναι εκ των προτέρων βέβαιος ότι θα κερδίσει ή ότι θα δικαιωθεί σε όλη την έκταση των απαιτήσεών του. Η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο δεν αποτελεί εξαίρεση, μολονότι θα πρέπει να εξαρθεί ο υποχρεωτικός και οριστικός χαρακτήρας των αποφάσεων του Δικαστηρίου, που το διαφοροποιεί από τις πολιτικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών.

Ως γνωστόν, η Ελλάδα έχει αποδεχτεί την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου με μονομερή δήλωση που υπέβαλε το 1994, έναντι κάθε άλλου κράτους που έχει αναλάβει την ίδια υποχρέωση, για όλες τις νομικές διαφορές, με εξαίρεση τις διαφορές που έχουν σχέση με τη λήψη από την Ελλάδα στρατιωτικών μέτρων αμυντικού χαρακτήρα για λόγους εθνικής αμύνης. Η διατύπωση αυτή παραπέμπει στη στρατιωτικοποίηση των

ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Από την πλευρά της η Τουρκία δεν έχει αποδεχτεί τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Επί του παρόντος, δεν υπάρχει διεθνής σύμβαση που να θεμελιώνει δικαιοδοτικό σύνδεσμο μεταξύ των δύο κρατών. Επομένως, με τα σημερινά δεδομένα, τα δύο κράτη θα έπρεπε να προχωρήσουν στη σύναψη συνυποσχετικού. Βέβαια, ένα (απίθανο) σενάριο είναι ότι θα μπορούσε η Τουρκία να υποβάλει δήλωση αποδοχής της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου και να προσφύγει αμέσως μετά μονομερώς κατά της Ελλάδας για όλα τα ζητήματα, εκτός από αυτά που αναφέρονται στην ελληνική επιφύλαξη (διαφορές σχετικά με στρατιωτικά μέτρα για λόγους εθνικής αμύνης).

Πάγια θέση των ελληνικών κυβερνήσεων είναι ότι η μόνη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα δύο κράτη είναι αυτή για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Διαφορές υφίστανται ωστόσο τόσο για το εύρος των χωρι-

κών υδάτων, του εθνικού εναερίου χώρου, για την στρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, όπως επίσης και για την έκταση του ελληνικού FIR. Για όλα αυτά τα ζητήματα, οι θέσεις των δύο μερών είναι αντίθετες. Και τα δύο διεκδικούν δικαιώματα και αρμοδιότητες πάνω στις ίδιες ζώνες ή αμφισβητούν αμοιβαία δικαιώματα και αρμοδιότητες του άλλου μέ-

ρους επικαλούμενα το διεθνές δίκαιο, πρόκειται επομένως για νομικές διαφορές. Εάν θέλουμε να είμαστε συνεπείς με την παραπάνω λογική, νομική διαφορά αποτελεί επίσης και η τουρκική διεκδίκηση που αναφέρεται στις «γκρίζες ζώνες», εφόσον πάνω σε νησιωτικό έδαφος που η Ελλάδα θεωρεί ότι της ανήκει (νησίδες και βραχονησίδες), η Τουρκία αρνείται να αναγνωρίσει την ελληνική κυριαρχία και η Ελλάδα απορρίπτει αυτές τις διεκδικήσεις. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι οι παροτρύνσεις

που εμπεριέχονται στα Συμπεράσματα του Ελσίνκι του 1999, όπως είναι φυσικό για ένα πολιτικό κείμενο, αναφέρονται με γενικό τρόπο σε κάθε συνοριακή εκκρεμιά διαφορά και άλλα συναφή θέματα.

Η διαφορά για την υφαλοκρηπίδα και τα χωρικά ύδατα μπορεί βέβαια να αχθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Στην περίπτωση αυτή, τα δύο κράτη θα πρέπει να κινηθούν σε αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο και να συνάψουν συνυποσχετικό, στη διατύπωση του οποίου οφείλει να προχωρήσει πολύ προσεκτικά η ελληνική πλευρά. Κεντρικό ζήτημα που θα πρέπει να διευκρινιστεί εξαρχής είναι ο περιορισμός της έκτασης της υπό οριοθέτηση περιοχής του βυθού, η οποία δεν πρέπει να περιλαμβάνει ευρύτερες περιοχές του Αιγαίου.

Για την υφαλοκρηπίδα, η νομολογία του Δικαστηρίου, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε το 1978, όταν το Δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του για την αρμοδιότητα στην ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, είναι σήμερα πολύ ευνοϊκότερη για τις ελληνικές θέσεις. Ενώ στις πρώιμες υποθέσεις οριοθέτησης, οι δικαστές της Χάγης είχαν αποστρέψει το πρόσωπό τους από τη μέση γραμμή και εισαγάγει στο νομικό στερέωμα την έννοια των δικαιών αρχών (ευθυδικία), στις πρόσφατες υποθέσεις επανήλθαν στην ασφάλεια του δικαίου που εξασφαλίζει η αρχή της μέσης γραμμής /ισης απόστασης, ενώ παράλληλα αναγνώρισαν στα νησιά πλήρη τίτλο σε υφαλοκρηπίδα, καθώς επίσης και επαρκή έως πλήρη επίπληξη κατά τη διαδικασία της οριοθέτησης.

Σε σχέση με το ζήτημα του εύρους της αιγαλιτικής ζώνης, το δικαίωμα επέκτασης έως τα 12 ν. μίλια θεμελιώνεται τόσο στο συμβατικό δίκαιο, από το οποίο όμως δεν δεσμεύεται η Τουρκία (ως μη συμβαλλόμενο κράτος στη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας), όσο και στο εθιμικό δίκαιο με ταυτόσημο περιεχόμενο. Επί πλέον, εάν το ζήτημα της επέκτασης ελύετο δικαστικώς (έστω και μερικώς) υπέρ της Ελλάδας, θα επιτυγχάνετο αφενός η εναρμόνιση του εύρους μεταξύ εθνικού εναερίου χώρου και υδάτων στην

αιγαλιτική ζώνη, αφετέρου θα απλοποιείτο κατά πολύ και το ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας.

Σημειωτέον ότι για την επίλυση της διαφοράς που αναφέρεται στην αμφισβήτηση από την Τουρκία των ορίων του ελληνικού FIR θα μπορούσε να γίνει χρήση του θεσμικού πλαισίου του αρμόδιου διεθνούς οργανισμού, δηλαδή της Διεθνούς Οργάνωσης Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Ας σημειωθεί ότι η προβλεπόμενη διαδικασία δίδει σε πρώτο βαθμό αρμοδιότητα στο Συμβούλιο του ICAO και σε δεύτερο βαθμό σε ειδικό διαιτητικό δικαστήριο ή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για τις διαφορές περί την εφαρμογή ή ερμηνεία της Σύμβασης του Σικάγου του 1944 για την Πολιτική Αεροπορία (άρθρ. 84 επ. της Σύμβασης).

Η αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας σε αόριστο αριθμό νησίδων και βραχονησίδων («γκρίζες ζώνες») είναι η τελευταία απόπειρα από τουρκικής πλευράς αναμόχλευσης του νομικού καθεστώτος του Αιγαίου Πελάγους. Είναι η μόνη διεκδίκηση επί ελληνικού εδάφους, σε αντίθεση με τις προηγούμενες διαφορές που αφορούν σε θαλάσσιες ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας, πάνω στις οποίες η Ελλάδα ασκεί ορισμένες μόνον αρμοδιότητες. Παρότι θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι και η διαφορά αυτή εμπίπτει στην κατηγορία των νομικών διαφορών, το αντικείμενό της, λόγω των γενικών και αόριστων τουρκικών διεκδικήσεων, δεν προσφέρεται για υπαγωγή στο Διεθνές Δικαστήριο. Διαφορετική είναι η περίπτωση κατά την οποία έχουν εκφραστεί συγκεκριμένες διεκδικήσεις. Ας θυμηθούμε ότι μετά την κρίση των Ιμίων, η ελληνική πολιτική ηγεσία είχε επανειλημμένως καλέσει την Τουρκία να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο εάν αμφισβητεί την ελληνική κυριαρχία πάνω στις συγκεκριμένες βραχονησίδες. Το

Δικαστήριο και άλλα δικαιοδοτικά όργανα έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με υποθέσεις στις οποίες υπήρχε αμφισβήτηση κυριαρχίας πάνω σε νησιά. Σε ορισμένες μάλιστα από τις υποθέσεις αυτές, το ζήτημα της κυριαρχίας ήταν πρόκριμα για το δεύτερο στάδιο της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών. Και εδώ οι ελληνικές θέσεις είναι στέρεα θεμελιωμένες στις διατάξεις διεθνών συμβάσεων.

Η δυσκολία είναι ότι για να γίνουν όλα τα παραπάνω πρέπει και τα δύο κράτη να συμφωνήσουν για τις διαφορές που θα υπαγάγουν στο Δικαστήριο. Η πιθανότητα να δεχτεί η Τουρκία να πάει στη Χάγη μόνο για την υφαλοκρηπίδα, όπως έως τώρα έχει υποστηριχτεί από την ελληνική πλευρά, είναι μηδαμινή. Θυμίζω ότι η ελληνική μονομερής προσφυγή το 1976 απορρίφθηκε από το Δικαστήριο λόγω έλλειψης αρμοδιότητας, ακριβώς επειδή η Τουρκία δεν είχε δώσει τη συγκατάθεσή της για την επίλυσή της.

Τίθεται σήμερα ένα θεμελιώδες ερώτημα: Είναι η Ελλάδα έτοιμη να προτείνει μια συμφωνία για παραπομπή όλων των διαφορών στο Δικαστήριο; Στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε να επιδιώξει συνεννόηση με τη γείτονα, ώστε από κοινού να υπαγάγουν τη διαφορά περί την κυριαρχία πάνω σε συγκεκριμένες βραχονησίδες και όχι αορίστως σε νησίδες ή βραχονησίδες που ορίζονται ως «γκρίζες ζώνες» (όπως διατείνεται η Τουρκία) και στη συνέχεια να τεθεί το ζήτημα των χωρικών υδάτων και της υφαλοκρηπίδας (όπως έχει προτείνει η Ελλάδα). Εάν τα δύο κράτη επιτύχαναν μια τέτοια συνολική διευθέτηση και την οριστική επίλυση αυτών των διαφορών, αυτό θα είχε κατευναστικό αποτέλεσμα και στα ζητήματα του εναερίου χώρου και της στρατιωτικοποίησης των νησιών, οπότε δεν θα γινόταν πλέον λόγος για υπαγωγή του θέματος αυτού στο Δικαστήριο της Χάγης.

Η ελληνοτουρκική διαφορά για τις «γκρίζες ζώνες», λόγω των γενικών και αόριστων τουρκικών διεκδικήσεων, δεν προσφέρεται για υπαγωγή στο Διεθνές Δικαστήριο.